

**МАКТАБГАЧА YOSHDAGI BOLALAR NUTQINI
RIVOJLANTRISHDA DIFFERENSIAL YONDASHUVNING METODIK
JIHATLARI**

Chirchiq Davlat Pedagogika universiteti

1-kurs magistranti

Manzurboyeva Xafiza Imom Qizi

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirish, gapirish jarayonida uchraydigan qiyinchiliklarni bartaraf etish, nutq texnikasini o'rgatish va differensial yondashuvning metodik jihatlari haqida batafsil bayon qilingan.

Kalit so'zlar: nutq, nutq texnikasi, differensial yondashuv, metodik jihatlari, metodika, maktabgacha yosh.

Аннотация: В данной статье подробно рассматриваются вопросы развития речи детей дошкольного возраста, устранения трудностей, возникающих в процессе говорения, обучения технике речи, а также методические аспекты дифференцированного подхода.

Ключевые слова: речь, техника речи, дифференцированный подход, методические аспекты, методика, дошкольный возраст.

Annotation: This article provides a detailed discussion on the development of speech in preschool children, overcoming difficulties encountered during speaking, teaching speech techniques, and the methodological aspects of a differentiated approach.

Key words: speech, speech techniques, differentiated approach, methodological aspects, methodology, preschool age.

Мақтабгача та'лим — боланиг мақтаб юшига yetguniga qadar bo'lgan davrda uning aqliy, jismoniy, axloqiy va estetik jihatdan rivojlanishini ta'minlaydigan uzluksiz ta'lim turi hisoblanadi.¹

Мақтабгача та'лимнинг asosiy maqsadi — bolani maқтаb ta'limiga puxta tayyorlash, unda bilim olishga qiziqish uyg'otish hamda sog'lom va barkamol shaxsni tarbiyalashdan iborat. Shu sababli maқтаbгача ta'lim muassasalarida bolalarning yosh va individual xususiyatlari hisobga olinadi. Tarbiyachilar turli metod va usullar orqali bolalarning qobiliyatlarini rivojlantirishga harakat qiladilar.²

Нутқ — insonning til vositasida o'z fikri, his-tuyg'usi va istaklarini boshqalarga ifoda etish jarayonidir. Nutq orqali odamlar bir-biri bilan muloqot qiladi, bilim almashadi va ijtimoiy munosabatlarni shakllantiradi. Nutq og'zaki va yozma shaklda bo'lishi mumkin. Ayniqsa, maқтаbгача yoshdagi bolalarda nutqning rivojlanishi ularning tafakkuri, dunyoqarashi va muloqot madaniyatining shakllanishida muhim ahamiyatga ega.³

Нутқ texnikasi esa nutqni aniq, ravon, tushunarli va ta'sirchan tarzda ifodalashga xizmat qiladigan usul va ko'nikmalar yig'indisidir. Nutq texnikasiga to'g'ri nafas olish, tovushni boshqarish, talaffuzning aniqligi, diksiya, intonatsiya, pauza va nutq sur'ati kiradi. Nutq texnikasi yaxshi rivojlangan inson fikrini boshqalarga ravshan yetkaza oladi.

Мақтабгача та'лим tarbiyalanuvchilarining har tomonlama rivojlanishi uchun ajralmas shart-bu uning tarbiyachi bilan aloqasi. Kattalar-insoniyat tomonidan to'plangan tajriba, bilim, ko'nikma, madaniyatning saqlovchilari. Ushbu tajribani faqat til yordamida yetkazish mumkin. Til inson muloqotining eng muhim vositasidir. Мақтабгача yoshdagi bolalarni maқтаbгача ta'lim tashkilotida tarbiyalash va o'qitishning ko'plab muhim vazifalari orasida ona tilini o'rgatish,

¹ O'zbekiston Respublikasining "Maқтаbгача ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonuni. 2019-yil 16-dekabr.

² O'zbekiston Respublikasining "Maқтаbгача ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonuni // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 17.12.2019-y., O'RQ-595-son.

³ Hasanboyeva O. va boshqalar. *Maқтаbгача pedagogika*. – Toshkent: Ilm Ziya, 2012.

nutq va lugʻatni rivojlantirish nutq madaniyatini rivojlantirish asosiy vazifalardan biridir.⁴

Shu oʻrinda nutqni rivojlantirishda, bolaning soʻz boyligini toʻldirishda asosiy rolni tarbiyachi va uning nutqi oʻynaydi, chunki maktabgacha taʼlim yoshidagi bola hayotining ushbu davrida ular bilan koʻproq vaqt oʻtkazadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarning oʻziga xos xususiyati taqlidiy nutqidir, bu ularning idrok va tafakkurining oʻziga xosligi bilan bogʻliq jarayon hisoblanadi. Bolalarni taqlid qilish bilan bogʻliq fikrlash va idrok etishning oʻziga xosligi bolalarni tarbiyalash va oʻqitishda, xususan, bolalarga ona tilini oʻrgatishda ishlatilishi kerak.

Muloqot va bilish vositasi hamda usuli sifatida ona tilini oʻzlashtirish maktabgacha yoshdagi bolaning eng muhim yutuqlaridan biridir. Nutqni rivojlantirishda, bolaning soʻz boyligini toʻldirishda asosiy rolni tarbiyachi va uning nutqi oʻynaydi, chunki maktabgacha taʼlim tarbiyalanuvchilari hayotining ushbu davrida ular bilan koʻproq vaqt oʻtkazadi. Bolaning nutqi qanchalik mukammal boʻlsa, uning maktabda oʻqishi shunchalik muvaffaqiyatli boʻladi. Shuningdek, bolalarning nutq madaniyatini shakllantirishda tarbiyachining naʼmunasi katta ahamiyatga ega. Shunday qilib, sa'y-harakatlar natijasida, ularning yordami bilan bola toʻgʻri gapirishni oʻrganadi, demak u maktabda oʻqish, yozishni oʻzlashtirishga tayyor boʻlishida tarbiyachining oʻrni beqiyosdir.⁵

Maktabgacha yosh davri bolaning nutqi, tafakkuri va muloqot koʻnikmalari jadal rivojlanadigan muhim bosqich hisoblanadi. Ushbu davrda bolalarning nutqini toʻgʻri shakllantirish ularning keyingi taʼlim jarayonidagi muvaffaqiyatiga bevosita taʼsir koʻrsatadi. Shu sababli maktabgacha taʼlim tizimida bolalar nutqini rivojlantirishga alohida eʼtibor qaratiladi. Ayniqsa, differensial yondashuv asosida tashkil etilgan taʼlim jarayoni har bir bolaning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda samarali natijaga erishishga xizmat qiladi.

⁴ Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. *Taʼlimda innovatsion texnologiyalar*. – Toshkent: Isteʼdod, 2008.

⁵ Hasanboyeva O. va boshqalar. *Maktabgacha pedagogika*. – Toshkent: Ilm Ziyo, 2012.

Differensial yondashuv — bu bolalarning yosh, qobiliyat, qiziqish, bilim darajasi va nutqiy imkoniyatlarini inobatga olib ta'lim jarayonini tashkil etishdir. Har bir bolaning nutq rivojlanishi bir xil bo'lmagani sababli tarbiyachi ularga individual yondashishi zarur. Ba'zi bolalar tovushlarni to'g'ri talaffuz qilishda qiynalsa, boshqalari so'z boyligining kamligi yoki fikrni erkin ifodalay olmaslik kabi muammolarga duch keladi. Differensial yondashuv aynan shunday holatlarda muhim metodik vosita hisoblanadi.¹

Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirishda differensial yondashuvning asosiy metodik jihatlaridan biri — bolalarning nutqiy darajasini aniqlashdir. Tarbiyachi dastlab kuzatish, suhbat va maxsus topshiriqlar orqali har bir bolaning nutq imkoniyatini o'rganadi. Shundan so'ng bolalar shartli ravishda guruhlariga ajratiladi va ularga mos metod hamda mashqlar tanlanadi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida differensial yondashuv asosida olib borilgan nutq mashg'ulotlari bolalarning lug'at boyligini oshirish, erkin fikrlash, muloqotga kirishish va mustaqil fikr bayon etish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu bilan birga, bunday yondashuv bolalarning psixologik xususiyatlarini hisobga olish imkonini beradi.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirishda differensial yondashuv samarali pedagogik usullardan biri hisoblanadi. Ushbu yondashuv orqali har bir bolaning individual imkoniyatlari inobatga olinadi, natijada nutqiy rivojlanish jarayoni yanada samarali tashkil etiladi. Bu esa bolalarni maktab ta'limiga sifatli tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonuni. 2019-yil 16-dekabr.

2. O‘zbekiston Respublikasining “Maktabgacha ta’lim va tarbiya to‘g‘risida”gi Qonuni // Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, 17.12.2019-y., O‘RQ-595-son.

3. Hasanboyeva O. va boshqalar. *Maktabgacha pedagogika*. – Toshkent: Ilm Ziyo, 2012.

4. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. *Ta’limda innovatsion texnologiyalar*. – Toshkent: Iste’dod, 2008.

5. Hasanboyeva O. va boshqalar. *Maktabgacha pedagogika*. – Toshkent: Ilm Ziyo, 2012.